

Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda Müze Eğitimi ile İlişkilendirilen Öğelerin İncelenmesi *

Analysing of the Elements of the Visual Arts Curriculum Guide in Relation to Museum Education

Kadriye Tezcan Akmehmet¹

¹ Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat Bölümü

Önerilen Atıf: Akmehmet, K. T. (2018). Çağdaş Sanat Eğitiminde Yeni Eğilimler. *Uluslararası Güzel Sanatlar Eğitimi Araştırmaları Dergisi (UGSEAD)*, 1(1), 164-176.

Geliş Tarihi: 24 Aralık 2018
Kabul Tarihi: 29 Aralık 2018
Çevrimiçi Yayın Tarihi: 30 Aralık 2018

Anahtar kelimeler:

Görsel sanatlar eğitimi, müze eğitimi, görsel sanatlar dersi öğretim programı.

ÖZET

Görsel Sanatlar Derslerinde müzelerin kullanılmasını etkileyen “öğretmenlerin müzeleri kullanma konusundaki bilgi ve becerileri”, “müzelerin okullara sunduğu eğitim programları”, “konu ile ilgili yayımlar”, “çeşitli kurum ve kuruluşların gerçekleştirdiği çalışmalar”, “öğretmen kılavuzları” gibi pek çok öğe vardır; ancak dersin öğretim programı merkezde yer almaktadır. Öğretim programında yer alan amaç, hedefler, kazanımlar ve açıklamalara göre ders ve dolayısıyla müzelerin kullanımı biçimlendirilmektedir. Bu nedenle programda müzelerden öğretim amaçlı faydalanılmasına yönlendirmeler yapılması ve görsel sanatlar öğretiminde müze eğitiminin kullanımının açık ve net olması gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı ilkökul ve ortaokul ‘Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı’nda müzelerin kullanımının incelenmesidir. Bu amaca yönelik olarak Programda müze eğitimi uygulamalarıyla ilişki kurulan öğeler belirlenerek; bu öğelerle nasıl bir ilişki kurulduğu ve müze eğitimi uygulamalarının gerçekleştirilmesine yönelik yöntem önerileri incelenmiştir. Bu çalışma genel olarak tarama modeline dayalı betimsel bir çalışmadır. Doküman incelemesi yöntemi ile 2018 “Görsel Sanatlar Eğitimi Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı’ndaki müze eğitimi ile ilişki kurulan öğeler belirlenmiştir. Daha sonra ilkökul ve ortaokul için ‘Kültürel Miras’ öğrenme alanı altında yer alan kazanımlar araştırma soruları kapsamında belirlenen öğelerle ilişkili olarak analiz edilmiştir. 2018 Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı’nda müze eğitimi ilişkilendirmenin Programın ‘öğrenme alanı’, ‘amaç’, ‘kazanım’ ve ‘içerik’ öğeleri ile kurulduğu görülmektedir. Programda müze eğitimi ile ilişki kurulan alan, ‘Kültürel Miras’ öğrenme alanıdır. Ancak Programda ‘Kültürel Miras’ öğrenme alanında yöntem olarak müzelerin nasıl inceleneceği ve görsel sanatlar ile ilişkilendireceği konusunda yeterli açıklama bulunmamaktadır. Aslında “Görsel İletişim ve Biçimlendirme” ile ‘Sanat Eleştirisi ve Estetik’ öğrenme alanında yer alan pek çok kazanım ve açıklamalarla da müze eğitiminin ilişkilendirilmesi yapılabilir. Aynı durum ‘Kültürel Miras’ öğrenme alanı için de söz konusudur. Programda yer alan tüm öğrenme alanlarının farklı kazanımlarıyla ve bu kazanımlara yönelik açıklamalar ve etkinlik örnekleriyle müzelerin eğitimde kullanılmasına yönlendirmeler yapılması gereği görülmektedir. Müze eğitimi ile ilişki kurulan kazanımları incelediğimizde ‘içerik’ olarak müze eğitimi ve müzecilikle ilgili ‘evrensellik’, ‘kültürel mirasın korunması’, ‘kültürlerarası eğitim’ gibi kavram ve konuların yer aldığı görülmektedir. Programda görsel sanatlar eğitiminde müze eğitimi ile ilişkili olarak uygulamalar konusunda yöntem açısından yeterli yönlendirme yapılmadığı görülmektedir. 2018 ‘Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı’ öğelerinin müze eğitimi ile ilişkilendirilmesinin yeterli olmadığı, nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir..

© UGSEAD All rights reserved

* Bu çalışma, 2018 yılında Ankara’da gerçekleştirilen II. Uluslararası Sanat Eğitimi Araştırmaları Sempozyumu’nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Received: 24 December 2018
Accepted: 29 December 2018
Online Release: 30 December 2018

Keywords:

Visual arts education, museum education, visual arts curriculum

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Museums are seen as one of the most important out of school learning environments which supports visual arts education. Today, it is encouraged to use museums as an educational environment in teaching visual arts in many countries. Visual arts course is the only resource for many children's art education in Turkey. Therefore, the efficient implementation of the visual arts course and enabling students to gain its objectives in primary and secondary schools are of particular importance. With the support of museum education activities, maximum benefit can be obtained via the visual arts course. In visual arts course, there are many components that affect the effective use of museums as a learning environment, such as 'teachers' knowledge and skills in using museums' 'education programs offered by museums to schools', 'publications related to the subject', 'teacher guides', etc. however, the curriculum of the visual art course is at the centre. The aim, objectives and achievements of the curriculum affect the use of museums in the visual arts course. For this reason, some directions should be done for using museums for educational purposes and the use of museums in visual arts teaching must be clear in the program.

Aim

The aim of this study is to analyse the use of museums in visual arts courses of primary and secondary schools to support curriculum. For this purpose, firstly the elements related to the museum education applications in the '2018 Visual Arts Curriculum Guide' were determined, then how to relate these elements and the methods for the implementation of museum education practices were examined.

Method

This study is a descriptive study based on screening model in general. The data of the research was collected by qualitative research methods. The sample of the study is 2018 'Visual Arts Course Curriculum Guide' for primary and secondary schools. First of all, the elements related to the museum education in the Visual Arts Course Curriculum were determined. Then, the achievements under the learning area of 'Cultural Heritage' were separately analysed for both primary and secondary schools in relation to the elements identified within the scope of the research questions.

Results

In the 2018 Visual Arts Course Curriculum Guide, it is seen that the relationship with the museum education are established with the elements as 'learning area', 'aim', 'achievement' and 'content'. The learning area that is related to museum education in the program is the 'Cultural Heritage'. However, there is not enough explanation on how museums will be use in relation to visual arts in the learning are of 'Cultural Heritage'. Actually it can be used to establish museum education relationship with many of the achievements of the learning areas of 'visual communication and formatting', 'art criticism and aesthetic' The same situation is valid for the learning area of 'cultural heritage'. It is believed that it should be suggested various methods to use of museums in education with different achievements of all learning areas in the program and the examples of activities should be given for their achievements.

When we examine the achievements in relation to museum education, it is seen that there are concepts related to museology as well as museum education such as 'understanding your own culture', 'understanding different cultures', 'intercultural education', 'universality' and 'protection of cultural heritage'. There is limited explanation on how to use museums in visual arts education. It is thought the relation between the elements of the 2018 Visual Arts Course Guide and museum education needs to be developed. The explanations for the activities related to museum education must be clear. To suggest various methods may increase the use of museum education by teachers in the program. By this way, the achievements of the visual arts course can be realized more effectively with the support of museum education.

© UGSEAD All rights reserved

Giriş

Müzelerde genel olarak 'müze eğitimi' olarak adlandırılan çalışmalar eğitim, müzecilik, teknoloji, vb. alanlardaki değişimlere paralel olarak gelişmekte ve çeşitlenmektedir. 'Müze eğitimi' formal olmayan eğitim alanlarından biri olan müzelerin eğitim rolünün geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik olarak, izleyicilerin yaşam boyu eğitimine ve öğrenmesine müze nesnelere ve koleksiyonları aracılığıyla gerçekleştirilen çalışmalarla katkıda bulunmaya odaklanmış bir alandır. Paykoç ve Baykal'ın aktardığı gibi (Museum für Völkerkunde Hamburg, 1995, aktaran Paykoç ve Baykal, 2000, s.104) müze eğitiminin amaçları çok kapsamlıdır:

- Sergilenen nesnelere insanlar arasında köprü kurarak nesnelere onların yaşantıları ile bütünleşmesini sağlamak,

- Nesnelerin maddi ve ideal değerleri ile algılanması yerine insan yaşamının somut ve otantik bir belgesi olarak algılanmasını sağlamak,
- Geçmişle şimdiki yaşam arasında bağlantı kurmak,
- İnsanın değişen dünyaya uyum sağlamasına yardımcı olmak,
- İnsanın yaşadığı ortama yabancılaşmasını önlemek,
- Günümüz sorunlarına ve çatışmalarına yönelik anlayış kazandırmak,
- İnsanların bugünkü yaşantıları ile nesnelerin bağlantısını kurarak siyasi, kültürel, sosyal, ekonomik ve ekolojik ilişkileri anlamalarını sağlamak ve araştırmacı yönlerini geliştirmek,
- Bireylerin zamanlarını yaratıcı bir biçimde değerlendirmek,
- Müzeyi bir yaşam biçimi haline getirmek,
- İletişim ve öğrenmeyi yoğunlaştırmak amacı ile tüm olanakları sağlamak,
- Savaşlar, göç ve kentleşme sonucu toplumların giderek daha karmaşık hale geldiği ve topluluklar arasında, kültürlerarası iletişim için bir ortam sağlamak.

Günümüzde müzeler okul dışı öğrenme ortamı olarak önemli görülmekte, pek çok ülkedeki öğretim programlarında müzelerin kullanılmasına yönlendirmeler yapılmaktadır. Müzeler farklı bağlantılarla nesnelere çalışmak ve nesnelere aracılığıyla öğrenmek için ideal ortamlar olarak değerlendirilmektedir (Hooper-Greenhill, 1999; Albany Institute of History and Art, 2005).

Müzelerde okullara yönelik etkinlikler 20. yüzyılda, yeni eğitim ve müzecilik anlayışları doğrultusunda geliştirilmiş ve yaygınlaştırılmıştır. Günümüzde pek çok ülkede müzeler öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate alarak:

- Okulların öğretim programları ile müze sergi ve nesnelere ilişkiler kurmakta,
- Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate alarak müzede araştırma yapabilecekleri etiketler, bilgi panoları, çizimler, haritalar, bilgisayarlarla desteklenmiş etkileşimli sergi salonları oluşturmada,
- Öğrenim sürecini müzedeki nesnelere ilişkili etkinliklere dayandıran rehberli tur, atölye çalışması vb. eğitim etkinlikleri sunmakta, bu etkinliklerin öğretimle bütünleştirilebilmesi için gezi öncesi ve sonrası etkinlikler önermekte,
- Müze gezisinin farklı aşamalarında kullanılabilecek eğitim mekanları düzenlemekte,
- öğretmen paketleri, öğrenci etkinlik kitapçıkları, vb. öğretim malzemeleri hazırlamakta,
- Hazırladıkları ödünç nesnelere ve gerek basılı, gerek internetten erişim sağlanabilen eğitim paketlerini müzelere gelemeyen okullara ulaştırmakta,
- Doğrudan okullara giderek kopya ya da orijinal müze nesnelereyle eğitim etkinlikleri gerçekleştirmekte,
- On-line erişim imkânları sağlamakta; dijital olarak sanat eserine erişim ve on-line etkinlikler yapabilmelerine olanak sağladıkları gibi video konferans sistemi ile canlı olarak müzeden öğretmen ve öğrencilere yönelik çalışmalar düzenlemektedirler.

Müzeler görsel sanatlar eğitimi için de gerekli görülen mekânlardan biridir. 'Disiplin temelli sanat' anlayışı, Bruner'ın 1960'larda bu anlayışın temel kavramı olan 'disiplinlerin yapısı' etkisiyle biçimlenmiş; 1950 ve 1960'ların sonunda öğretim programlarında gerçekleştirilen yenileştirme hareketleri kapsamında farklı ülkelerde tartışılmaya başlanmıştır (Eisner ve Day, 2004, s. 703). 1980'li yılların başında, Amerika'daki Getty Güzel Sanatlar Eğitimi Merkezi'nde (The Getty Center for Education in the Arts) öğretim programları konusundaki tartışmaların bir parçası olarak genel eğitim içinde sanat eğitiminin geliştirilmesi çalışmaları sonucunda 'disiplin temelli sanat anlayışı' görsel sanatlar, güzel sanatlar ya da sanat eğitimi vb. adlarla anılan genel sanat dersleri öğretim programlarında, yükseköğretimde, yaşam boyu öğrenme merkezleri ve sanat müzelerinde kullanılmak üzere biçimlendirilmiş ve uygulamaya konmuştur. Disiplin temelli sanat eğitiminin geliştirilmesi, okul öğretim programlarıyla 'müze eğitimi' arasında bağlantı kurulmasını; böylece müzelerin de okullarla olan bağlantılarını güçlendirmelerini sağlamıştır (Dobbs, 1998). Sanat tarihi, sanat eleştirisi, estetik ve uygulama üzerine oturtulmuş olan disiplin

temelli sanat eğitiminin müzelerdeki eksikliği, eğitim etkinlikleriyle desteklenmeye başlanmıştır (Özsoy, 2003). Bu çalışmalar görsel sanatlar eğitimine yönelik uygulamaların müzelerde yaygınlaştırılmasının öncüsü olmuştur. Günümüzde pek çok müze görsel sanatlar öğretimi destekleyen eğitim programları sunmakta; pek çok ülkede öğretim programlarında görsel sanatlar dersi öğretiminde bir eğitim ortamı olarak müzelerden yararlanılmasına yönlendirmeler yapılmaktadır.

İlgili alanyazında ve uluslararası sanat eğitimi ile ilgili kuruluş raporlarında da görsel sanatlar eğitimi dersinin sınıf dışında müze ortamlarıyla da desteklenmesi ve müzelerin sanat eğitiminde kullanılmasının önemi vurgulanmaktadır (Buyurgan ve Mercin, 2005; Council of Europe, 2005; UNESCO, 2006; Eurodice, 2009; Al-Radaideh, 2012; Bulut ve Atilla, 2017). Öğretim programlarında kavram, kazanım vb. öğeler müze nesnelere ile bağlantılı etkinliklerle farklı şekillerde desteklenebilir. Müzeler görsel sanatlar eğitimi kapsamında önemli görülen pek çok beceri ve kavramla ilgili olarak değerli görülmektedir. Müzelerin görsel sanatlar eğitimi açısından önemsenmesini şu başlıklar altında özetleyebiliriz:

- **Birinci elden kaynak sunma:** Buyurgan ve Mercin (2005) görsel sanatlar eğitiminde görmeye, hissetmeye, uygulamaya ve dokunmaya dayalı ihtiyaçlar göz önüne alındığında farklı öğretim yöntem ve ortamlarının kullanımını vurgulamaktadırlar. ‘Sınıf ortamının dışında, sınıf ortamından daha rahat, daha özgür, yaratıcı, güdüleyici, sanat eserleriyle iç içe olunan, somut sanat nesnelere aracılığıyla sanat ve sanat-kültür ile ilgili kavramların anlaşılmasını sağlayan bir ortam’, görsel sanatlar eğitiminin amacına ulaşabilmesi açısından önemli görülmektedir. 2013 Görsel Sanatlar Eğitimi Programı’nda da belirtildiği gibi, “sanat öğretiminde sorgulama ve araştırma temel alındığından müzeler birincil kaynak olarak sanat galerisi, öğren yerleri vb. ortamlarla birlikte önemli görülmekte ve müzeler ile bu mekânlardaki görsel sanatların ilişkilendirilmesi amaçlanmaktadır (MEB, 2013).
- **Görsel okuryazarlığı geliştirme:** Her alanda görsel kültürün ağırlığının arttığı çağdaş yaşamda, öğrencilerin ve tüm bireylerin görsel okuryazarlık yeteneği kazanması ve görsel alanda bilinçlenmesi giderek daha önemli hâle gelmiştir. Müzelerin odaklandıkları çalışmalardan biri de görsel görsel kültürün kullanımınıdır. (Al-Radaideh, 2012, Karadeniz et al, 2015). Zor (2014) müzelerin görsel kültür öğelerinin altında yatan anlamları çözüme, farklı bakış açıları geliştirebilme ve bunlara dair analitik ve eleştirel yorumlama yeteneği kazanma becerisini geliştirebileceği kurumlar olduğunu ifade etmektedir.
- **Yaratıcılığı geliştirme:** Kırıçoğlu (2002, s.180) çevredeki kültür kaynaklarından yeterince yararlanma fırsatının çocuğa verilmemesini sınıf ortamında yaratıcılığı etkileyen etmenler arasında sıralamaktadır. Müzeler çağımız eğitiminde kazandırılması gereken yaratıcılık becerisinin geliştirilmesi için de ideal ortamlar olarak kabul edilmektedirler (IKSV 2014). Müzeler özellikle hem zihinsel hem de bedensel açıdan çeşitli yönlerden yaklaşılabilecek ilginç nesnelere sunmaları nedeni ile kışkırtma sağlayarak zihni harekete geçirmeleriyle yaratıcılık açısından önemsenmektedirler (Gartenhaus, 2000).
- **Kültürel miras eğitimi:** Avrupa Konseyi’nin, toplumun kültürel mirasının değeri üzerine başlattığı ‘Çerçeve Çalıştayı’ ile sanat eğitiminin kültürel mirasın korunmasındaki önemli rolü üzerinde durulmuş ve aynı zamanda farklı bilimsel alanlarda birbiriyle ilişkili derslerin geliştirilmesini önerilmiştir (Eurodice, 2009). Eğitim sistemlerinin kültürel bilgi ve ifade biçimlerini içerecek şekilde düzenlenmesi ve bunların gelecek nesillere aktarılması önemli görülmekte, kültürlerarası eğitimin yapı taşlarından biri olan kültürel miras eğitiminin sanat eğitimi aracılığı ile gerçekleştirilebileceği vurgulanmaktadır. Günümüzde görsel sanatlar eğitiminde çocuklara belli beceriler kazandırılıp sanatsal yaratıcılıklarının geliştirilmesiyle yetinilmemesi gerektiği, aynı zamanda onların görsel sanatların kültürel ve tarihi çevreyle olan ilişkisini kavramasına yönelik becerilerinin de yapılandırılmasının önemli olduğu ifade edilmektedir (Kırıçoğlu, 2002, s. 2).
- **Kültürlerarası eğitim:** Eurodice’in raporunda (2009) artan küreselleşmenin beraberinde faydalar ve zorluklar getirmekte olduğu; uluslararası rekabetin fazlaşması, göç ve çok kültürlülük, teknoloji ve bilgi ekonomisinin gelişmesinin sanat eğitimindeki değişimi körüklediği ifade edilmektedir. Diğer taraftan ‘Çerçeve Çalıştayı’ ile Avrupa ülkelerinin kültürel kaynaklarını korumaya, kültürel kimliği desteklemeye, çeşitliliğe saygı duymaya ve kültürlerarası diyalogu arttırmaya dair bir gereksinimi tespit edilmiştir (Council of Europe, 2005). UNESCO’nun (2006) ‘Sanat Eğitimi İçin Yol Haritası Raporu’nda (Road Maps for Art Education) sanat eğitiminin insan hakları bilincini eğitime taşıdığını, kültürel katılımı desteklediğini, bireysel kapasiteyi arttırdığını, eğitimin kalitesini pekiştirdiğini ve kültürel çeşitliliğin kendini ifade etmesine destek olduğunu vurgulamaktadır. 2008 yılında, Avrupa Konseyi (Council of Europe, 2008) kültürler arası iletişim üzerine yazı, sanat ve kültür eğitimi kanalıyla diyalogun, öğrenmenin, kültürler arası etkileşimin desteklenmesinde belirgin bir potansiyele sahip olduğu bilinen eğitim kurumları arasında sanat nesnelere bulunduğu ve sanat tarihi incelemelerinin temel mekânlarından biri olan müzeleri de belirlemiştir (Eurodice, 2009, s.7). Müzelerin farklı kültürlerle ait nesnelere barındırmaları bu konudaki değerlerini arttırmaktadır. Öğrenciler müzelerde sanat eserlerinin incelenmesi yoluyla kendi ulusal sanatsal ve kültürel özelliklerini öğrenebilirler. Böylece müzelerde ulusal ve küresel sanatsal ve kültürel miras hakkında bilgi ve incelemeler yapılarak ‘değer’ bilincinin yanında ‘kültürlerarası anlayış’ geliştirilebilir (Özsoy, 2003; Gültekin, 2009).

Türkiye’de müzelerin öğretim programlarını desteklemek üzere kullanılması konusu 2000’li yıllara kadar daha çok tartışma düzeyinde kalmıştır. Ancak 2000’li yıllardan sonra programlarında gerçekleştirilen düzenlemelerle 2006’dan itibaren

uygulamaya konan yeni öğretim programlarında, müzelerin çeşitli derslerin öğeleri ile ilişkili olarak kullanılmasına yönlendirmeler yapılmaya başlanmıştır (MEB, 2006). Bu düzenlemelerle ‘İlköğretim Resim İş Dersi’ kaldırılmış, günümüz görsel sanatlar eğitimi anlayışına göre biçimlendirilmiş ‘Görsel Sanatlar Eğitimi Dersi’ 2006 yılında uygulamaya konmuştur. ‘Müze eğitimi’ odaklı ‘Müze Bilinci’ öğrenme alanı, ‘Görsel Sanatlarda Biçimlendirme’ ve ‘Görsel Sanat Kültürü’ öğrenme alanı ile birlikte 2006 ‘İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı’nın üç öğrenme alanından biridir. Müzelerin, çocukların yaparak-yaşayarak duyuşsal, devinimsel, zihinsel, bilişsel ve sosyal gelişimine katkıda bulunabilecek uygun bir ortam sağladığı gerekçesiyle programa konan ‘müze bilinci’ öğrenme alanında müzeler, çeşitli kültür varlıklarını tanıtarak, çocuklara o toplumun bir bireyi olduklarını hissettirerek kişiliklerini ve özgüven duygularını geliştirmeye ve sanata bakış açısının farklılaşmasına yardımcı olduğu ifade edilmektedir (MEB, 2006, s.12).

15 Ekim 2007 tarihinde ‘İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı’nda bazı değişiklikler yapılmış, 29 Eylül 2013 tarihinde ise yeniden düzenlenen ‘İlköğretim Kurumları ‘Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı’ 2014-2015 Öğretim Yılı’ndan itibaren kademeli olarak uygulamaya konmuştur. Bu program ile ‘Programın temel hedefleri ve kazanımlarını gerçekleştirecek öğrenme alanları ‘Görsel İletişim ve Biçimlendirme’, ‘Kültürel Miras’ ve ‘Sanat Eleştirisi ve Estetik’ olarak yeniden düzenlenmiş; müzecilik ve müze eğitimi ile ilgili kazanımlar ‘Kültürel Miras’ öğrenme alanı ile sınırlandırılmıştır.

Türkiye’de birçok çocuğun ve gencin, nitelikli sanat eğitiminden yoksun olduğunu düşündüğümüzde, pek çok çocuk için sanat eğitimi alabileceği yegâne kaynak olarak görsel sanatlar dersi önemli görülmektedir (IKSV 2014) Gürkan ve Gökçe, ilköğretim çağında bireye kazandırılan bilgi, beceri ve tutumların, hem bireyin kişiliğini biçimlendirdiğini, hem de bir genel kültür dokusu oluşturarak bireyin gelecekteki yaşamına yön verdiğini vurgulamaktadırlar (Gürkan ve Gökçe, 1999, aktaran Yükselgün ve Türkan, 2012). Bu nedenlerle sanat eğitiminin bireylere sağladığı kazanımların temellerinin atılması bakımından görsel sanatlar dersinin tam anlamıyla verimli olarak uygulanması ve kazanımlarının ilköğretim ve ortaokulda kazandırılması ayrı bir önem taşımaktadır. Müzelerin görsel sanatlar eğitimi açısından önemli görüldüğünü göz önünde bulundurduğumuzda, görsel sanatlar dersinde müze eğitimi ile müzelerin imkân ve olanaklarından maksimum fayda sağlanması gerekliliği vurgulanabilir.

Amaç

Görsel sanatlar eğitimi derslerinde müzelerin kullanılmasını etkileyen ‘öğretmenlerin müzeleri kullanma konusundaki bilgi ve becerileri’, ‘öğretmen kılavuzları’ ‘müzelerin okullara sunduğu eğitim programları’, ‘konu ile ilgili yayınlar’, ‘çeşitli kurum ve kuruluşların gerçekleştirdiği çalışmalar’ gibi pek çok öge vardır; ancak dersin öğretim programı merkezde yer almaktadır. Özçelik’in tanımına göre (2014, s.4) öğretim programı ‘bir dersle ilgili öğretme-öğrenme sürecinde nelerin, niçin ve nasıl yer alacağını gösteren bir kılavuz’dur. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında yer alan amaç ve hedefler, kazandırılacak bilgi ve becerilere göre ders ve dolayısıyla müzelerin eğitimde kullanımı biçimlendirilmektedir. Bu nedenle programın müzelerden öğretim amaçlı faydalanılmasına yönlendirmeler yapması ve görsel sanatlar öğretiminde müzelerin kullanımının yöntem önerileriyle açık ve net olması gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı ilköğretim ve ortaokul ‘Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı’nda müze eğitimi ile ilgili öğelerin incelenmesidir. Bu amaca yönelik olarak çalışmanın araştırma soruları şunlardır:

1. 2018 Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı’nda müze eğitimi uygulamalarıyla ilişki kurulan öğeler nelerdir?
2. Bu öğelerle nasıl bir ilişki kurulmuştur? Bu öğelerle ilişkili olarak müze eğitimi uygulamalarının gerçekleştirilmesine yönelik yöntem önerileri nelerdir?

Yöntem

Bu çalışma genel olarak tarama modeline dayalı betimsel bir çalışmadır. Araştırma verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi ile toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.187). Çalışmada örneklem olarak 2018 ‘Görsel Sanatlar Eğitimi Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı’ alınmıştır.

Çalışmada öncelikle ‘Görsel Sanatlar Eğitimi Dersi Öğretim Programı’ndaki müze eğitimi ile ilişki kurulan öğeler belirlenmiştir. Daha sonra iki araştırma sorusu kapsamında belirlenen öğeler, ilköğretim ve ortaokul için analiz edilmiştir. 2018 Görsel Sanatlar Öğretim Programı’nda müze eğitimi ile ilişkilendirmenin Programın ‘Kültürel Miras’ öğrenme alanı ile yapıldığı tespit edildikten sonra, bu öğrenme alanının kazanımları ve açıklamaları ilköğretim ve ortaokul için ayrı ayrı incelenerek hangi içerik ve yöntemler kapsamında müze eğitiminin kullanımının Programda nasıl yer aldığı incelenmiştir.

Bulgular ve Yorum

Çalışmanın iki araştırma sorusu kapsamında elde edilen bulgular aşağıda açıklanmaktadır:

2018 Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda müze eğitimi ile ilişki kurulan öğeler

2018 Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda müze eğitimi ile ilişkilendirmenin, Programın 'öğrenme alanı', 'amaç', 'kazanım' ve 'içerik' öğeleri ile kurulduğu görülmektedir. Öğretim Programı'nda öncelikle "Programın Uygulanması Sırasında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar" altında aşağıda belirtilen 11. ve 12. maddelerde müzelerin eğitimde kullanımının yer aldığını görüyoruz:

- Program'ın üç öğrenme alanından birisi olan Kültürel Miras alanı ile ilgili konuların, müze eğitimi ve sanat tarihi ile ilişkilendirilmelidir.
- Müzeler, ören yerleri, sanat galerileri, reklam ajansları, fuarlar, festivaller, bienaller, trienaller, matbaalar, sanat ve zanaat atölyeleri, kütüphaneler, arşivler vb. gibi yerlere planlı ve programlı ziyaretler yapılması veya sanatçıları ve zanaatkarların okula davet edilmesi, bu imkânların bulunmadığı yerlerde kitap, dergi, gazete, internet, tıpkıbasım, belgesel ve buna benzer materyallerden yararlanılmalıdır.

11. maddede belirtildiği gibi, Programda müze eğitimi ile 'Kültürel Miras' öğrenme alanı çerçevesinde ilişki kurulduğunu görmekteyiz. Kültürel Miras' öğrenme alanı altında müze eğitiminin ne şekilde yer aldığını incelediğimizde, doğrudan 'müze'yi işaret eden ve müze kavramı ile ilişki kurulan 'Kültürel Miras' öğrenme alanı' amaçlarının şunlar olduğu tespit edilmiştir:

Öğrencilerin 'müze, ören yerleri, tarihî mekânlar, sanat galerisi, sanatçı atölyeleri ve bunun gibi yerlerdeki kültür sanat eserlerini incelemeleri' ile 'müzeler ile görsel sanatları ilişkilendirmeleri'.

Bu amaçlarla ilişkili olarak 'Kültürel Miras' öğrenme alanında yöntem olarak müzelerin nasıl inceleneceği ve görsel sanatlar ile ilişkilendirileceği konusunda bir açıklama bulunmamaktadır. Bu konuda 'Sanat Eleştirisi ve Estetik' öğrenme alanı altında 'müze' ve 'müze eğitimi' ile bir ilişkilendirme yapılmadan sanat eserinin nasıl incelenebileceği konusunda açıklamalar yer almaktadır:

- Sanat eserlerini basitten karmaşığa doğru eser eleştirisi yöntemine (tanımlama, çözümleme, yorumlama ve yargı) göre incelemeleri,
- Görsel sanatlar alanıyla ilgili kavramları ve sanat eserlerinin oluşturulma süreci hakkında öğrendiği bilgileri sanat eseri analizinde kullanmaları,
- Sanat eserinin duygu ve düşünceleri ifade etmedeki gücünü, iletişim kurma kapasitesini analiz etmeleri ve yargıya varmaları,
- Sanat eserlerini incelediğinde sanatın anlamı ve değeri konusunda bir yargıya varmaları (MEB, 2018).

Aslında sanat eseri inceleme ile ilişkili pek çok kazanımla ilişkili olarak 'Sanat Eleştirisi ve Estetik' öğrenme alanı ile müze eğitimi ilişkilendirmesi yapılabilir. Görsel İletişim ve Biçimlendirme' ile 'Sanat Eleştirisi ve Estetik' öğrenme alanında yer alan pek çok kazanım ve açıklamalarla müze eğitiminin ilişkilendirilmesi de müzelerin eğitimde kullanılabilmesi açısından açıklayıcı ve yönlendirici olabilir. Aynı durum 'Kültürel Miras' öğrenme alanı için de söz konusudur. Buna örnek olarak 'Görsel İletişim ve Biçimlendirme' öğrenme alanında yer alan bir kazanım ve açıklaması verilebilir. 'Görsel İletişim ve Biçimlendirme' öğrenme alanında müze eğitimi kazanımlarda doğrudan yer almamakta, sadece bir kazanımın açıklamasında 'Kültürel Miras' öğrenme alanının bir kazanımı ile ilişkilendirilmektedir. Bu açıklamada, 4. Sınıfların Kültürel Miras öğrenme alanı altında yer alan "G.4.2.4. (Müzedeki farklı kültürlere ait sanat eserlerindeki ortak özellikleri söyler) kazanımı ile ilişkilendirme yapılmakta; G.4.2.4 kazanımında belirtildiği gibi müzelerdeki farklı kültürlere ait eserler incelendikten sonra öğrencilerde oluşan fikirler doğrultusunda 'Görsel İletişim ve Biçimlendirme' alanının G.4.1.6.(Farklı materyalleri kullanarak üç boyutlu çalışmalar yapar) kazanımına yönelik uygulamalar yaptırılabilir belirtilmektedir. Burada olduğu gibi müze gezileri kazanımlarda doğrudan yer almayabilir ama farklı öğrenme alanlarından kazanımlarla müze eğitimi ilişkisi kurularak müzelerden farklı öğrenme alanları ve kazanım ilişkilendirmeleriyle yararlanılabilir. Bunun gibi, ortaokul programı ile de ilişki kurulabilecek pek çok kazanım bulunmaktadır:

İlkokul Programında 'Görsel İletişim ve Biçimlendirme' öğrenme alanı altında müze eğitimi ile ilişki kurulabilecek kazanımlara örnekler:

- ‘G.1.1.4. Görsel sanat çalışmalarını temalardan, konulardan, fikirlerden, şiirlerden, hikâyelerden esinlenerek oluşturur: Öğrencilerin çalışmalarını ortaya koyarken hikâyelerden, oyunlardan, olaylardan ve yaratıcı üretim araçlarından yararlanmaları sağlanır’ kazanımı ve açıklaması ile ilişkilendirme yapılarak yaratıcı bir üretim aracı olarak müze gezilerinin etkisinden faydalanılabilir. Müze gezisinin gerçekleştirilmesi sonrasında imkân varsa müzenin atölyesinde, yoksa sınıfta gerçekleştirilecek çalışmalarla müze gezilerinin etkisinden faydalanılabilir.
- ‘G.2.1.4. Farklı yazılı kaynak, kavram ve temalardan esinlenerek görsel sanat çalışmasını oluşturur: Deneyimlerinden, okul ile yakın çevresinden, Türk kültüründen ve farklı kültürlerden esinlenerek yeni fikirler oluşturmaları üzerinde durulur’ kazanımı ve açıklaması ile ilgili olarak gezi sonrasında müze gezisi ile ilişkiler kurularak yine müze gezilerinin etkisinden faydalanılması sağlanabilir.
- Benzer biçimde ilkokullar için G.3.1.3., G.4.1.6. kazanımları ve ortaokullar için G.5.1.3, G.5.1.5., G.6.1.8., G.6.2.1., ve G.8.1.3. kazanımları ile ‘Görsel İletişim ve Biçimlendirme’ öğrenme alanı ve müze eğitimi ilişkisi kurulabilir.

İlkokul Programında, ‘Kültürel Miras’ öğrenme alanı altında müze eğitimi ile ilişki kurulabilecek kazanımlara örnekler:

- ‘G.2.2.3. Geleneksel Türk sanatlarından örnekler verir: Geleneksel Türk sanatları üzerinde durulur. Ebru, minyatür, çini vb. örnekler gösterilir. Aralarındaki farklar açıklanır. Kazanımla ilgili değerler üzerinde durulmalıdır’ kazanımı ve açıklaması ile ilgili olarak müzelere gidilerek ya da müzelerin internet kaynaklarından veya sanal müzelerden faydalanılarak müze eğitimi çalışmaları gerçekleştirilebilir.
- ‘G.3.2.3. Sanat eserlerinin madde, form ve fonksiyonu arasındaki ilişkiyi açıklar: Göz yaşı şişesi, güneş kursu, su kabı, lahit, sikke vb. eserlerin hangi malzeme, form ve ne amaçla yapılmış olduğu üzerinde durulur’ kazanımı ve açıklaması ile ilgili olarak arkeoloji müzeleri etnografya müzeleri ya da farklı müze türlerinde nesne incelemeleri yapılarak müzelerde eğitim çalışmaları gerçekleştirilebilir.
- ‘G.4.2.3. Farklı kültürlerde yapılmış sanat eserlerinin genel özelliklerini karşılaştırır:
- Türk kültürü başta olmak üzere Avrupa, Asya, Afrika vb. gibi en az iki kültüre ait sanat eserlerinin form, konu, malzeme, teknik özellikleri vb. bakımından karşılaştırılması sağlanır.’ kazanımı ve açıklaması ile ilgili olarak müze gezilerinde yapılacak incelemelerle ya da müzelerin internet kaynaklarından veya sanal müzelerden faydalanılarak müze eğitimi çalışmaları gerçekleştirilebilir.
- Benzer biçimde ilkokullar için G.1.2.1., G.2.2.2., G.3.2.1., G.4.2.2. ve ortaokullar için G.5.2.1., G.5.2.2., G.5.2.3., G.6.2.3., G.7.2.4. ve G.8.2.3. kazanımları ile ‘Kültürel Miras’ öğrenme alanı ve müze eğitimi ilişkisi kurulabilir.

‘Sanat Eleştirisi ve Estetik’ öğrenme alanı altında müze eğitimi ile ilişki kurulabilecek kazanımlara örnekler:

- ‘G.1.3.3. Sanat eserleri arasındaki farklılıkları açıklar: Heykel, resim, seramik, mimari yapı vb. sanat eseri örnekleri arasındaki farklılıklar üzerinde durulur.’ ya da “G.3.3.2. Portre, peyzaj, natürlük ve betimsel sanat eseri örneklerini karşılaştırır: Portre, peyzaj, natürlük ve betimsel sanat eserlerine örnek olarak Nazmi Ziya’nın peyzajları, Mahmut Cüda ve Feyhaman Duran’ın natürlükleri, Sami Yetik’in İstiklâl Savaşı’nı konu edinen vb. eserler verilebilir.’ Kazanımları ve açıklamaları ile ilgili olarak sanat müzeleri ya da sıralanan nesnelere benzer örneklerinin incelenebileceği müzelerde (ziyaret edilerek ya da internet olanaklarından faydalanılarak) çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Benzer biçimde ilkokullar için G.1.3.2., G.3.3.1., G.3.3.3., G.3.3.4. kazanımları ve ortaokullar için G.5.3.2., G.5.3.3., G.5.3.4., G.6.3.1., G.6.3.2., G.6.3.3., G.6.3.4., G.6.3.6. ve G.7.3.2. kazanımları ile ‘Sanat Eleştirisi ve Estetik’ öğrenme alanı ve müze eğitimi ilişkisi kurulabilir.

Bu öğelerle nasıl bir ilişki kurulduğu: Tespit edilen kazanımlarla ilişkili olarak müze eğitimi etkinliklerinin gerçekleştirilmesine yönelik yöntem önerileri:

Öğretim Programı’nda genel olarak ‘Programın Uygulanması Sırasında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar’ altındaki 12. Maddede, müzelere planlı programlı ziyaretler yapılması gerektiği vurgulanmakta; ancak bu ziyaretlerin hangi amaçla, hangi bilgi ve becerileri geliştirmek üzere ve nasıl gerçekleştirilebileceği belirtilmemekte; yöntem konusuna açıklık getirilmemektedir. ‘Kültürel Miras’ öğrenme alanının amaçlarında da öğrencilerin müze, öğren yerleri, tarihî mekânlar, sanat galerisi, sanatçı atölyeleri ve bunun gibi yerlerdeki kültür sanat eserlerini incelemeleri ve müzeler ile görsel sanatları ilişkilendirmeleri yer almaktadır. Fakat yöntem olarak müzeleri nasıl inceleyecekleri ve görsel sanatlar ile ilişkilendirecekleri konusunda bir açıklama bulunmamaktadır.

2018 Görsel Sanatlar Öğretim Programı'nda müze eğitimi ile ilişkilendirmenin Programın 'Kültürel Miras' öğrenme alanı ile yapıldığı tespit edildikten sonra, bu öğrenme alanının kazanımları ve açıklamaları ilkököl ve ortaoköl için ayrı ayrı incelenmiştir.

Tablo 1. İlkoköl Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı Kültürel Miras Öğrenme Alanında Müze Eğitimi ile İlişki Kurulan Öğeler

	1. 1. Sınıf	2. 2. Sınıf	3. 3. Sınıf	4. 4. Sınıf
Kazanım	G.1.2.2. Müze, sanat galerisi, sanatçı atölyesi, ören yeri vb. ile ilgili izlenimlerini söyler.	G.2.2.4. Müze, sanat galerisi, sanat atölyesi, ören yeri vb. mekânların sanat açısından önemini ifade eder.	G.3.2.2. Kendi (Millî) kültürüne ve diğer kültürlerle ait sanat eserlerini karşılaştırır. (Kazanımda değil ama, kazanımla ilgili açıklamada)	G.4.2.4. Müzedeki farklı kültürlerle ait sanat eserlerindeki ortak özellikleri söyler.
Açıklama	Gerçekleştirilecek müze, ören yeri, sanatçı atölyesi ziyareti veya müze, ören yeri ile ilgili video, film, belgesel, sanal tur izletimi sonrası veya müze, ören yeri, sanatçı atölyesi ile ilgili görseller gösterildikten sonra düşüncelerini söylemeleri istenir.		Müze, sanat galerisi, sanatçı atölyesi, ören yeri vb. yerlere planlı ve programlı ziyaretler yapılır. Bu imkânların bulunmadığı yerlerde tıpkıbasımlardan, belgesellerden vb. öğretim materyallerinden yararlanır.	Müze, sanat galerisi, sanatçı atölyesi, ören yeri vb. yerlere planlı ziyaretler yapılır. Bu imkânların bulunmadığı yerlerde tıpkıbasımlardan, belgesellerden vb. materyallerden yararlanır. Arslan, boğa, kartal, hayat ağacı motifi gibi örnekler üzerinde durulabilir.
İçerik	Müze sanat galerisi ören yeri (giriş düzeyinde)	müze (ileri düzeyde)	'Kendi kültürünü tanıma', 'farklı kültürleri tanıma' 'Kültürlerarası eğitim'	'Kültürlerarası eğitim' (Kültürlerarası benzerlikler)

İlkoköl Programı'ndaki 'Kültürel Miras' öğrenme alanı kazanımlarında müzelerin kullanımının nasıl yer aldığı incelendiğimizde her sınıfta doğrudan ilişki kurulan bir kazanım olduğunu görülmektedir (Tablo 1). Bu kazanımları ve var olan açıklamalarını incelediğimizde de müze eğitimi ile kurulan ilişkinin belli kavramlar ve konular temelinde 'içerik' açısından kurulduğunu ve yöntem konusunda yeterli açıklamaya ve etkinlik önerilerine yer verilmediğini görüyoruz.

İçerik açısından incelediğimizde, 'Kültürel Miras' öğrenme alanında 'müze', 'sanat galerisi', ören yeri kavramlarının ve öneminin anlaşılmasına katkı sağlanması vurgulanmaktadır. Müze eğitimi alanının da temel amaçlarından biri müzelerin anlam ve önemini anlaşılmasına katkı sağlamaktır. 'Kendi kültürünü tanıma', 'farklı kültürleri tanıma' ve 'farklı kültürlerle ait sanat eserlerindeki ortak özellikler' konularına yapılan vurgulama ile de yine müze eğitiminin temel amaçlarından olan 'kültürlerarası eğitim' kavramı ile ilişki kurulduğu görülmektedir. Ancak bu kazanımların sadece üçü ile ilgili açıklama yapılmakta; bu açıklamaların da yeterli olmadığı görülmektedir. Bu açıklamalarda sadece gezi yapılması belirtilmektedir. Bu gezilerin yöntemi ile ilgili herhangi bir açıklama bulunmamaktadır.

Tablo 2. Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı Kültürel Miras Öğrenme Alanında Müze Eğitimi ile İlişki Kurulan Öğeler

	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
Kazanım	G.5.2.4. Müzeler ile Görsel Sanatları ilişkilendirir.	G.6.2.2. Etnografya müzelerindeki türünler aracılığıyla geleneksel sanat örneklerini inceler. G.6.2.4. Anadolu uygarlıklarına ait eserleri müzeler aracılığıyla inceler.		G.8.2.4. Müzelerdeki eserlerin korunmasının önemini açıklar.
Açıklama	Müze, müze türleri ve müzelerin kültürel mirasa katkıları üzerinde durulur.	Etnografya müzesinin bulunmadığı yerlerde tıpkıbasımlardan, belgesellerden, sanal müzelerden vb. yararlanılır. Anadolu uygarlıklarına (Urartular, Hattiler, Frigler, Selçuklular vb.) ait eserlerin araştırılması, yaratıcı drama (örneğin donuk imge) veya müze sepeti oyunu vb. yöntemlerden yararlanılması sağlanır. Kazanımla ilgili değerler üzerinde durulmalıdır.		Tarihî yapılar ile müzelerdeki eserlerin öncelikle bir milletin, sonra tüm insanlığın ortak malı olduğu üzerinde durulur. Sanatın “evrensel bir dil” olma özelliğinin buradan geldiği açıklanır. Kazanımla ilgili değerler üzerinde durulmalıdır.
İçerik	müze müze türleri kültürel miras	etnografya müzesi geleneksel sanatlar Anadolu Uygarlıkları		koruma evrensellik kültürel miras

Ortaokul Programı’ndaki ‘Kültürel Miras’ öğrenme alanı kazanımları ve bu kazanımların açıklamalarını incelediğimizde yine ilkokuldaki gibi müze eğitimi ile belli kavramlar çerçevesinde ‘içerik’ açısından ilişki kurulduğunu ve yöntem konusunda yeterli açıklamaya yer verilmediğini görüyoruz (Tablo 2). 7. sınıfta hiç müze eğitimi ile ilişkili bir kazanım bulunmazken 6. sınıfta iki kazanım olduğunu ve 5. ve 8. sınıflarda birer kazanım olduğunu görüyoruz. Bu kazanımları ve var olan açıklamalarını incelediğimizde de ‘içerik’ olarak ‘müze’, ‘müze türleri (etnografya müzesi)’ ile yine müze ve müzecilik kavramları; ‘geleneksel sanatlar’ ile sanat türleri, ‘Anadolu Uygarlıkları’; ‘koruma’, kültürel miras’ ve ‘evrensellik’ kavramlarına ve değerlerine yapılan vurgu ile de yine müze eğitimi ile ilişkinin Programın ‘içerik’ ögesi temelinde kurulduğunu görüyoruz.

Buradaki açıklamalarda da yöntem açıklaması olarak ‘eser inceleme’ ve ‘yaratıcı drama’ yöntemlerine yönlendirme yapıldığını görüyoruz. Eser inceleme ile ilgili müze eğitimi çalışmalarında kullanılabilecek bir yöntem programda ‘sanat eleştirisi ve estetik’ öğrenme alanı içinde tanımlanmaktadır; fakat bu kazanımın müze eğitimi ile ilişkisi kurulmamaktadır. ‘Yaratıcı drama’ da müze eğitiminde kullanılan başlıca yöntemlerden biridir (Adıgüzel, 2001; Okvuran, 2012; San, 2018). İlgili kazanımla ilgili açıklamalarda yaratıcı drama yöntemlerinin müze eğitimi kapsamında nasıl kullanılacağı ile ilgili yönlendirme bulunmamaktadır. Daha anlaşılır açıklama ve etkinlik örneklerine yer verilmesi, programda dramının müze eğitimi ile ilişkili ve etkin kullanılmasına yardımcı olabilir.

Ortaokul 5. sınıf kazanımları arasında yer alan ‘müzeler ile görsel sanatları ilişkilendirir’ kazanımı altında yer alan açıklamada ise ‘müze kavramı ve müzelerle ilgili bilgiler yer almakta, müzelerin görsel sanatlarla nasıl ilişkilendirileceği konusunda bir yöntem açıklaması ve yönlendirme bulunmamaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Görsel sanatlar dersi öğretiminde müzelerin etkin kullanılması ‘öğretmenlerin müzeleri kullanma konusundaki bilgi ve becerileri’, ‘müzelerin okullara sunduğu eğitim programları’, ‘konu ile ilgili yayınlar’, ‘çeşitli kurum ve kuruluşların gerçekleştirdiği çalışmalar’, ‘öğretmen kılavuzları’ gibi pek çok öge ile ilişkilidir Ancak dersin öğretim programı merkezde yer almaktadır. Bu nedenle görsel sanatlar dersi öğretim programında müze eğitiminden ne şekilde faydalanabileceğinin açık ve net olması, gerekli yönlendirme ve yöntem önerilerinin sunulması gerektiğine inanılmaktadır. Bu nedenle çalışmada 2018 Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı’nda müze eğitimi ile ilişki kurulan öğeler iki araştırma sorusu kapsamında incelenmiş; müze eğitimi uygulamalarıyla ilişki kurulan öğeler belirlenerek bu öğelerle nasıl bir ilişki kurulduğu ve müze eğitimi uygulamalarının gerçekleştirilmesine yönelik yöntem önerileri incelenmiştir.

İlkokul ve ortaokul için müze eğitimi ile ilişkilendirme, 2018 Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının ‘öğrenme alanı’, ‘amaç’ ve ‘kazanım’ ve ‘içerik’ öğeleri ile kurulmakta ve müze eğitimi ile ilgili konular öğrenme alanlarından sadece ‘Kültürel Miras’ öğrenme alanı ile ilişkilendirilmektedir. Diğer öğrenme alanlarından sadece Görsel İletişim ve Biçimlendirme’ öğrenme alanında bir kazanımda (G.4.1.6.) müze eğitimi ile yine ‘Kültürel Miras’ öğrenme alanının bir kazanımıyla (G.4.2.4.) ilişkilendirme yapılarak ilişki kurulmaktadır. ‘Sanat Eleştirisi ve Estetik’ ise temelde eser incelemeye dayalı bir öğrenme alanı olmasına rağmen bu öğrenme alanı altında müze kelimesi yer almamaktadır. Aslında “Görsel İletişim ve Biçimlendirme’ ile ‘Sanat Eleştirisi ve Estetik’ öğrenme alanında yer alan pek çok kazanım ve açıklamalarla müze eğitiminin ilişkilendirilmesi mümkündür ve öğretmenler için müze eğitiminden faydalanmaları için daha açıklayıcı ve yönlendirici olabilir. Programda yer alan tüm öğrenme alanlarının farklı kazanımlarıyla ve bu kazanımlara yönelik etkinlik örnekleriyle müzelerin eğitimde kullanılmasına yönlendirme yapılması gereği görülmektedir.

Müzelerin görsel sanatlar eğitiminde nasıl kullanılacağı konusu yöntem açısından yeterli görülmemektedir. ‘Programın Uygulanması Sırasında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar’ altındaki 12. maddede müzelere planlı programlı ziyaretler yapılması gerektiği vurgulanmakta; ancak bu ziyaretlerin hangi amaçla, hangi bilgi ve becerileri geliştirmek üzere ve hangi yöntemlerle gerçekleştirilebileceği belirtilmemektedir. ‘Kültürel Miras’ öğrenme alanının amaçlarında da öğrencilerin müzelerdeki kültür ve sanat eserlerini incelemeleri ve müzeler ile görsel sanatları ilişkilendirmeleri yer almaktadır. Fakat yöntem olarak müzeleri nasıl inceleyecekleri ve görsel sanatlar ile ilişkilendirecekleri açıklanmamaktadır.

2018 Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı’nda müze eğitimi uygulamalarıyla temelde ‘Kültürel Miras’ öğrenme alanı ile ilişki kurulduğu için ikinci araştırma sorusuna yönelik olarak bu öğrenme alanı altında yer alan kazanımlar ve açıklamaları incelenmiş; ‘içerik’ açısından nasıl bir ilişki kurulduğu ve müze eğitimi uygulamalarının gerçekleştirilmesine yönelik yöntem önerileri ‘kazanım’ ve ‘içerik’ öğeleri açısından ilkököl ve ortaokul için ayrı ayrı incelenmiştir.

Müze eğitimi ile ilişki kurulan kazanımları incelediğimizde ‘içerik’ olarak müze eğitiminin yanı sıra müzecilikle ilgili kavram ve konuların yer aldığı görülmektedir. Kazanımlarda ‘kendi kültürünü tanıma’, ‘farklı kültürleri tanıma’ ve ‘farklı kültürlerle ait sanat eserlerindeki ortak özellikler’ ifadeleri ile ‘kültürlerarası eğitim’ yanında ‘kültürel miras’, ‘evrensellik’ ve ‘kültürel mirası koruma’ kavramları ile ilişkiler kurulduğu belirlenmiştir. Bu kazanımlarla ‘içerik’ olarak müze eğitiminin amaçlarıyla ilişkili güncel konulara yer verilmiş olması, öğretim Programının müze eğitimine olumlu yaklaşımı olarak değerlendirilmektedir. Ancak programda müze ve müzecilikle ilgili konuların içerik olarak yeterli olmadığı görülmektedir. Örneğin programda müze türleri üzerinde durulan konulardan biridir; ancak müze türü olarak sadece etnografya müzesinden bahsedilmektedir. Anadolu uygarlıkları ile ilgili bir kazanım olmasına rağmen ya da arkeoloji müzesinde bulunabilecek ‘gözyaşı şişesi, lahit, güneş kursu vb. nesnelere dikkat çekilirken ‘arkeoloji müzesi’ kavramından bahsedilmemektedir. Sanat odaklı bir öğretim programında ‘sanat müzesi’ türünün adının hiç geçmemesi de önemli bir olumsuzluk olarak görülmektedir. Bunun nedeni ülkemizde yeterli sanat müzesi olmaması olabilir ama günümüzde gelişen teknoloji desteği ile sanat müzesi olmayan yerlerde Programda da önerildiği gibi internet olanaklarından faydalanılabilir. Pek çok müze, eserlerine yüksek çözünürlükte dijital erişim olanağı tanımakta (örneğin Amerika’da Washington DC’de bulunan Ulusal Galeri/National Gallery), bu eserlerle ilişkili sınıfta gerçekleştirilebilecek etkinlik önerileri sunmaktadır. Örneğin bir sanal müze olarak nitelenen Google Sanat Projesi eserlerdeki fırça darbelerinin bile görülebildiği çözünürlükte sanat eserlerini inceleme olanağı

sunmaktadır. Programda, müzecilikte önemli bir tür olan ‘sanal müze’ kavramına yer verilmemesi de bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Faydalanılabilecek farklı türde müze listeleri oluşturulup program ekinde ya da kılavuz kitaplarda yer alabilir.

Sonuç olarak, 2018 Görsel Sanatlar Ders Öğretim Programı’nın müze eğitimi ile ilişki kurma bakımından yeterli olmadığı ve geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Müze eğitimi ile ilişkili etkinliklere yönlendirme yapılırken daha açık ve net olunması, dersin kazanımlarını gerçekleştirmeye yönelik olarak öğretmenler tarafından müze eğitiminin derslerde kullanımını arttırabilir. Böylece öğrenciler, müze ortamında aktif bir biçimde görsel sanatlar dersini daha etkin bir biçimde öğrenebilirler. Program geliştirme ekibinde müzecilik konusunda uzmanlara yer verilmesi de müzecilik ve müze eğitimi konularının güncel bilgilerle ve nitelikli olarak programda yer almasına katkıda bulunabilir.

Öğretim programının uygulanmasında öğretim programının kendisi kadar onu uygulayacak olan öğretmenlerin programı anlaması ve uygulama için yeterli bilgi ve beceriye sahip olması gerekmektedir. Bu nedenle, görsel sanatlar dersi öğretim programının müze eğitimi ile ilişkilendirme bakımından geliştirilmesi için öğretmenlerinin görüşlerine başvurulması, ne tür uygulamalar yapıp ne tür sorunlarla karşılaştıklarının belirlenmesi ve çözüm önerilerinin alınması önemli görülmektedir.

Görsel sanatlar derslerinde müze eğitiminin yaygınlaştırılabilmesi için öğretim programının merkezde yer aldığı düşünülmektedir ama bu yaygınlaştırmanın ve müzelerin öğretim programı ile ilişkili etkin kullanımı için müzelere de önemli görevler düşmektedir. Müzelerin öğretim programına yönelik etkinlik önerileri hazırlaması ve okullara hizmet vermesinin öğretmenlerin görsel sanatlar dersine yönelik müze eğitimi çalışmalarını gerçekleştirmelerine teşvik edeceği düşünülmektedir. Yükselgün ve Türkcan’ın (2012) çalışmasında da ‘müzelerin program geliştirme ihtiyacı’ dile getirilmiştir. Bunun için Milli Eğitim Bakanlığı ile müzelerden sorumlu olan Kültür ve Turizm Bakanlığı işbirliği içinde gerçekleştirilecek çalışmalar etkili sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir.

Görsel Sanatlar Dersi öğretim programının yanında kılavuz kitaplar da programının etkin kullanımında önemlidir. Yükselgün ve Türkcan’ın (2012) çalışmasında öğretmenlerin kılavuz kitaplarda daha ayrıntılı ve açıklayıcı bilgilere yer verilmesi gerektiği konusundaki görüşleri dile getirilmektedir. 2018 yılı Eylül ayında ‘Görsel Sanatlar Dersi’ için öğretmenlere yönelik bir kılavuz kitap yayınlanmıştır (Ayaydın vd., 2018); ancak bu kitabın da müzecilik ve müze eğitimi açısından ayrıca incelenmesi ve bu kılavuz hakkında öğretmen görüşlerinin alınması gerekmektedir.

Kaynakça

- Adıgüzel, Ö. (2001). Müze Pedagojisi ve Müzelerde Yaratıcı Drama ile Öğrenme Ortamları Oluşturma. *Türkiye 3. Drama Liderleri Buluşması ve Ulusal Drama Semineri*, 21-28.
- Albany Institute of History of Art, 2005. What is Object Based Learning, *Museum Learning Initiative*. <http://www.mli.albanyinstitute.org/objectlearning.htm> (18.06.2005). [Erişim: Haziran 2005]
- Al-Radaideh, B. N. (2012) The Contribution of Art Museums to Art Education. *Journal of Social Sciences*, 2012, 8 (4), 505-511. doi:10.3844/jsssp.2012.505.511. <https://thescipub.com/pdf/10.3844/jssp.2012.505.511>. [Erişim: Ekim 2018]
- Ayaydın, A., Kara Bilgin, F., Diksoy, İ., Gökay, M., Kartopu, S., Mercin, L. & Toktaş, P. (2018) Görsel Sanatlar (1-8. Sınıflar) Öğretmenler İçin Öğretim Materyali , Ankara: MEB. <http://meb.net.tr/1-2-3-4-5-6-7-8-sinif-gorsel-sanatlar-dersi-ogretmen-kilavuz-kitabi-meb-yayinlari.html>. [Erişim: Aralık 2018]
- Bulut, Ü. ve Atilla, U. (2017) The Effects of Museum Education on Visual Arts Education of Children / Müze Eğitiminin Çocuğun Görsel Sanatlar Eğitimine Etkileri, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 705-714.<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/371946>. [Erişim: Ekim 2018]
- Buyurgan, S. ve Mercin, L. (2005) *Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları*. (Ed. Vedat Ö.) Ankara, Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
- Council of Europe (2005). *Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society*. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680083746>. [Erişim: Mart 2017]
- Council of Europe . (2008) *White Paper on Intercultural Dialogue "Living Together As Equals in Dignity*. http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_en.pdf. [Erişim: Mart 2017]
- Dobbs, S. M. (1998). *Learning in and Through Art: A Guide to Discipline-Based Art Education*. Los Angeles: The J. Paul Getty Trust.
- Eisner, E.W. and Day, M.D. (2004). *Handbook of Research and Policy in Art Education*. Mahwah, NJ.: Lawrence Erlbaum Associates.
- EUROYDICE (2009). *Avrupa'da Okullarda Sanat ve Kültür Eğitimi*. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/113TR.pdf. [Erişim: Mart 2017]
- Gartenhaus, Alan, R. (2000) *Yaratıcı Düşünme ve Müzeler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Gürkan, T. ve Gökçe, E. (1999). *Türkiye' de ve Çeşitli Ülkelerde İlköğretim: Program-Öğrenci-Öğretmen*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Hooper-Greenhill, Eilean (1999) *Müze ve Galeri Eğitimi*. B. Onur (ed). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, No:4.
- İKSV (2014) *Türkiye'de Sanat Eğitimi (Yeniden) Düşünmek*. İstanbul: İKSV
- Karadeniz, C., Okvuran, A., Artar, M., ve Çakır İlhan, A. (2015) Contemporary Approaches and Museum Educator within the Context of New Museology. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, 48 (2), 203-226. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/508612>. [Erişim: Eylül 2018]
- Kırıçoğlu, O. (2002) *Sanatta Eğitim: Görmek, Öğrenmek, Yaratmak*, , Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- MEB (2006). "İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Programı", Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.
- MEB. (2013). "İlkokul ve Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Programı", Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.
- MEB (2018). Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yay. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018121111026326-GORSEL%20SANATLAR.pdf>. [Erişim: Eylül 2018]
- Okvuran, A. (2012) The Relationship Between Arts Education, Museum Education and Drama Education in Elementary Education. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2 (2010) 5389-5392. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042810009183>. [Erişim: Haziran 2018]
- Özsoy, V. (2003). *Görsel Sanatlar Eğitimi*". Ankara: Gündüz Eğitim ve Yay.
- Özçelik, D. A. (2014) *Eğitim Programları ve Öğretim*: Ankara: PegemA Yay.

- Paykoç, F. ve Baykal, S. (2000). Müze Pedagojisi: Kültür, İletişim ve Aktif Öğrenme Ortamı Olarak Müzelerin Etkinliğine İlişkin Bir Çalışma. Zeynel Abidin Kızıyaparak (Ed.), *Tarih yazımında ve Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar, Küreselleşme ve Yerelleşme* içinde, 102-113. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- San, İ. (2018) *Yaratıcı Drama ve Müze-Sanatlar Eğitimi*. Ankara: Yeni İnsan Yayınevi.
- UNESCO: Road Map for Arts Education The World Conference on Arts Education: Building Creative Capacities for the 21st Century Lisbon, 6-9 March 2006. http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/CLT/pdf/Arts_Edu_RoadMap_en.pdf [Erişim: Ekim 2017]
- Yükselgün, Ö. ve Türkcan, B. (2012). İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programındaki Görsel Sanat Kültürü Öğrenme Alanının Uygulanması. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12 (20), 337-366 . <http://sbedergi.ibu.edu.tr/index.php/sbedergi/article/view/523>. [Erişim: Ekim 2018]
- Yıldırım, A.ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yay.
- Zor, A. (2014). Kültürel Okuryazarlık Açısından Görsel Sanatlar Dersinin Önemi, *Ulakbilge*, 2(4). DOI: 10.7816/ulakbilge-02-04-01. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/143438>. [Erişim: Eylül 2018]